



# De Nederlandse Stad- en Streekwaaier

Exterieur 1400 - heden

Geef historie toekomst.







## Kwaliteit in Kennis & Kleur

De Nederlandse Stad- en Streekwaaier is de eerste waaier die de kleurhistorie van Nederland in kaart brengt. Hij geeft inzicht in de pigment- en verfgeschiedenis en in het karakteristieke kleurgebruik in Nederland.

De waaier geeft informatie, is praktisch en hanteerbaar. Daarom is gezocht naar een omvang die recht doet aan de breedte van het onderwerp, maar die nog goed hanteerbaar en te overzien is.

De keuzes die hiervoor nodig waren, zijn zo zorgvuldig mogelijk gemaakt, hetgeen heeft geresulteerd in een uitgebalanceerde selectie van 196 kleuren die in Nederland in de loop der jaren zijn toegepast en nog steeds worden gebruikt.

Op de achterzijde van ieder blad staat de kleurnaam met een korte beschrijving van de herkomst van de kleur.



### De waaier bestaat uit drie delen.

**Het eerste deel, Stad**, laat zien hoe kleur en verf zich in de loop der eeuwen hebben ontwikkeld tot wat ze nu zijn. De stad ontstond meestal langs handelswegen waar uitwisseling van producten plaats kon vinden. De stad is als een spons, ook waar het gaat om kleuren. In hoofdlijnen vertonen veel steden daarom eenzelfde kleurbeeld, waarin het onderscheidende vaak diep verscholen ligt in een complex samenspel van de vele vorm- en kleurinvloeden.

**Het tweede deel, Streek**, laat zien dat dit buiten de stad anders ligt. Zoals de stad een plaats is van uitwisseling, zo wordt de streek, als toeleverancier van de stad, meer gekenmerkt door eenrichtingsverkeer. Daardoor heeft de streek zijn eigenheid door de eeuwen heen beter bewaard dan de stad, met als opmerkelijk gevolg dat de karakteristieke kleuren er nu opvallender en heftiger zijn dan in de stad.

Anders gezegd: Stad gaat over de chronologische kleurontwikkeling, over het verschil tussen 'toen en nu' (tijds-as) en Streek over het verschil tussen 'hier en daar' (ruimte-as).

Het karakteristieke kleurbeeld van de streek bestaat vaak uit de combinatie van twee of drie kleuren en daarom werd dit deel van de waaier uitgevoerd in combinatiestalen.

**Het derde deel Fort & Vesting**, is een kleurbestek uit 1872 dat gebruikt werd door de Nederlandse Genie om forten en vestingen te onderhouden.

Tijdens de reproductie was een bijzondere rol weggelegd voor Pieter Keune, die de kleuren op authentieke wijze heeft nagemaakt.



### Boonstoppel Verf

Als geen ander merk staat Boonstoppel Verf bekend om haar gedegen kennis bij het onderhoud van het nationale erfgoed en haar passie voor het ambacht. Boonstoppel Verf bouwt voort op hoogwaardige technieken, en daarom bestaat het Boonstoppel assortiment uit verfproducten van de hoogste kwaliteit. Verven die bij uitstek geschikt zijn voor de optimale bescherming en verfraaiing van historische bouwwerken: monumentale panden, kastelen, boerderijen en molens.



# Deel 1 Stad

Steden in Nederland hebben een bijzondere kleurevolutie door de geschiedenis heen. Deze ontwikkeling gaat gepaard met wat er beschikbaar was. Eerst is er alleen teer, kalk en ijzeroxyde. Over land komen dure purpers, vermiljoen en azuriet.

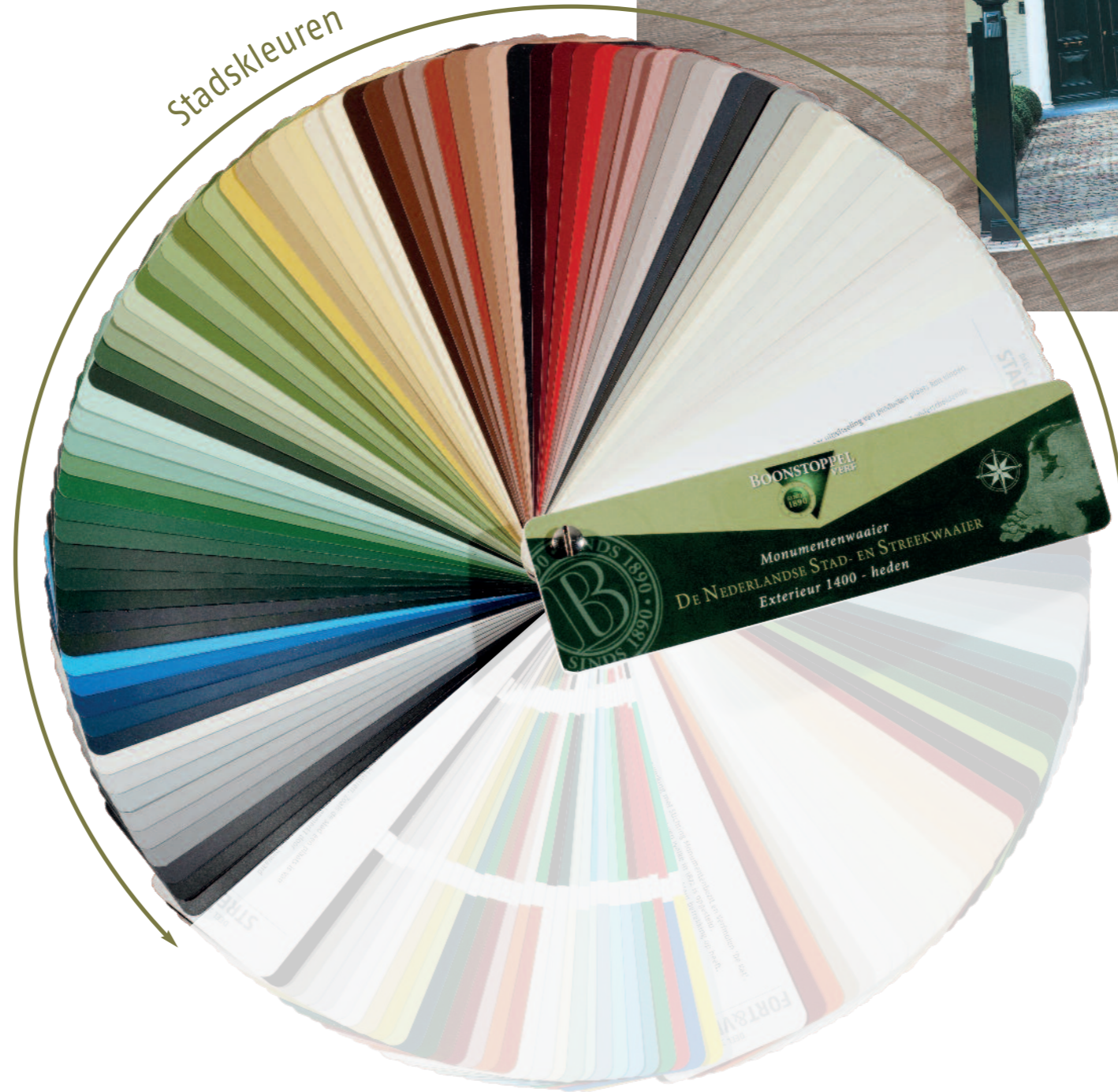
Als de zeehandel op gang komt, bereiken Stockholmer teer en Bremergroen onze havens. Die pigmenten komen aan in de handelscentra, in de steden. Daar worden ze gretig gebruikt om te laten zien dat je deel uitmaakt van de nieuwe wereld, want in de stad wonen de mensen die zich dat kunnen veroorloven.

Het deel Stad laat de chronologische ontwikkeling van kleur zien. Op de achterkant van de stalen wordt er verwezen naar een tijdlijn. Dit gaat vooral tussen het verschil tussen toen en nu, over de tijd-as.



Deze tijdlijn geeft de kleurperiode aan tot begin 16e eeuw (1510/1520).

## Een uniek kleurhistorisch overzicht van 78 kleuren





## Deel 1 Stad

De stad ontstond meestal langs handelswegen waar uitwisseling van producten plaats kon vinden. De stad is als een spons, ook waar het gaat om kleuren.

In hoofdlijnen vertonen veel steden daarom eenzelfde kleurbeeld, waarin het onderscheidende vaak diep verscholen ligt in een complex samenspel van de vele vorm- en kleurinvloeden.

Dit deel laat zien hoe kleur en verf zich in de loop der eeuwen hebben ontwikkeld en de basis hebben gelegd voor het kleurbeeld van de Nederlandse steden.

De kleuren zijn niet op chronologische volgorde geplaatst maar zijn uitgebalanceerd tot een rustig en overzichtelijk kleurenpalet.






## Deel 2 Streek

Aan de gebouwen op het platteland gaat de 'nieuwerwetsigheid' voorbij. Terwijl de stad alle kleurontwikkelingen in zich opzuigt, blijft in de streek alles bij het oude.

Het deel Streek gaat dan ook vooral over de ruimte-as, over het verschil tussen hier en daar. Het laat zien welke kleuren en kleurcombinaties karakteristiek zijn voor een bepaald gebied. Dit noemen we traditionele kleuren.

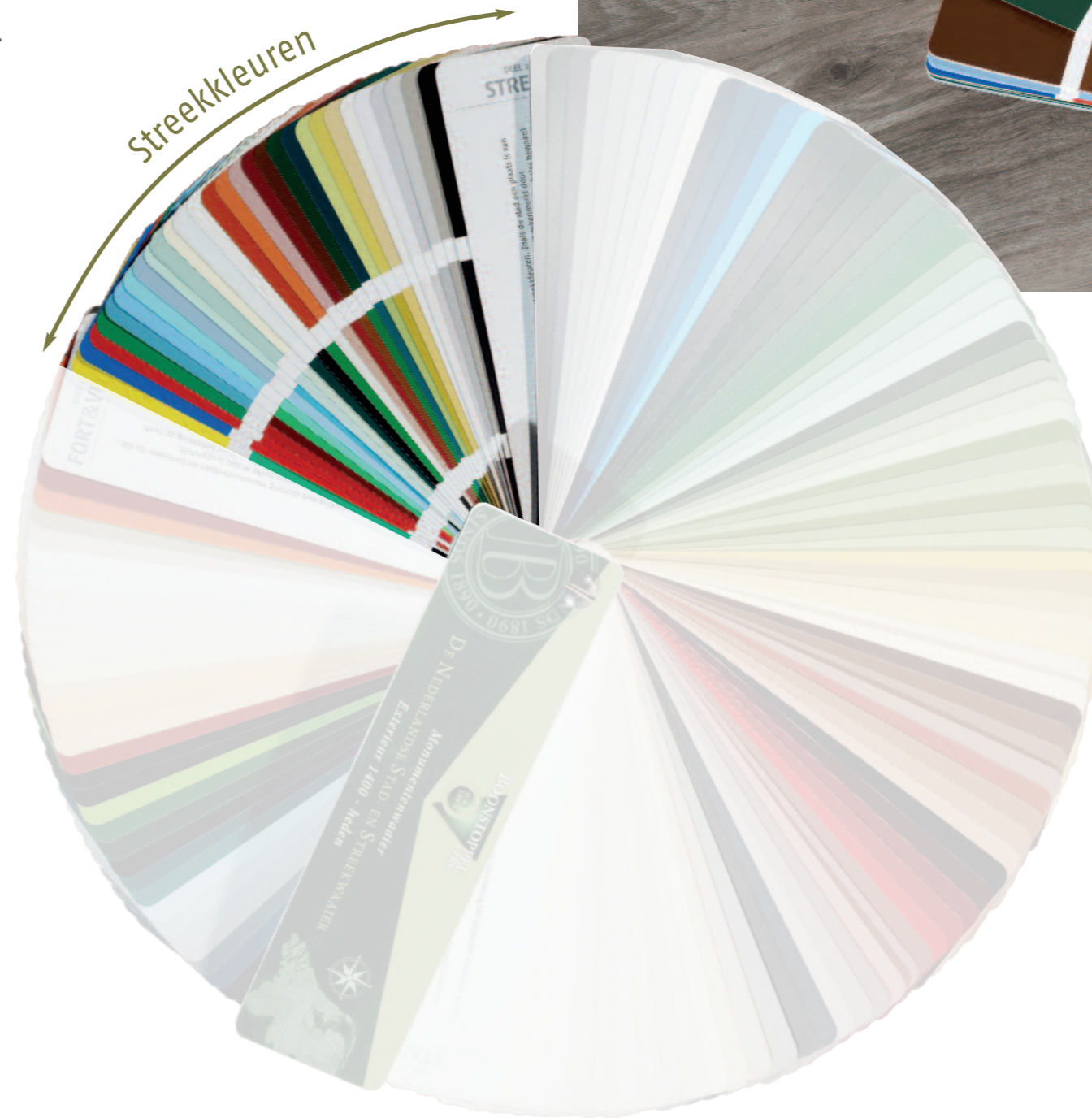
Zoals de stad een plaats is van uitwisseling, zo wordt de streek, als toeleverancier van de stad, meer gekenmerkt door eenrichtingsverkeer. Daardoor heeft de streek zijn eigenheid door de eeuwen heen beter bewaard dan de stad, met als opmerkelijk gevolg dat de karakteristieke kleuren er nu opvallender en heftiger zijn dan in de stad.

Het karakteristieke kleurbeeld van de streek bestaat vaak uit de combinatie van twee of drie kleuren, en daarom is dit deel van de waaier uitgevoerd in combinatiestalen.

SK-4,665	SK-4,670	SK-4,675
Gronings rood, steenrood	Gronings rood, heldergroen	Gronings rood, koel wit
<p>110 <b>BOONSTOPPEL</b> VERF</p> <p>Het fel oranje-rood van de Groninger baksteen is, net als de dakpan van staal 99, een materiaalkleur, maar dit Gronings rood wordt ook toegepast als verfkleur om de steen te imiteren; traditioneel wordt de Groninger steen gecombineerd met heldergroen en wit, een fris en krachtig kleurbeeld.</p> <p>— Oorsprong en toepassing van de kleur</p> 		

Op de achterkant van de stalen wordt er verwezen naar een ruimte-as. Deze toont het toepassingsgebied van de kleurcombinaties in Nederland.

## Authentieke regionale kleurcombinaties in een palet van 86 kleuren





## Deel 2 Streek

Deze kleurtradities bestaan vaak uit een combinatie van twee of drie kleuren en dus zijn de paletten in de waaier Stad & Streek in combinaties voorgesteld.

**In het gedeelte Streek heeft Boonstoppel Nederland opgedeeld in 4 grote gebieden: Noord-Oost, Noord-West, Zuid-West en Zuid-Oost.**

Wanneer u nog specifiek wilt inzoomen op uw eigen streek, kunt u op de achterzijde van de stalen de oorsprong en het bijbehorende gebied bekijken.



Noord-Oost Nederland

Noord-West Nederland

Zuid-West Nederland

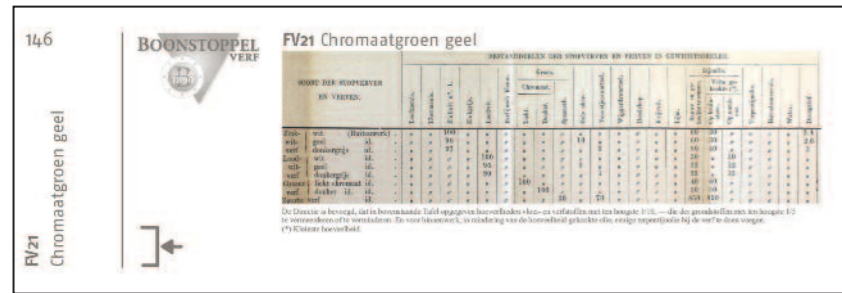
Zuid-Oost Nederland





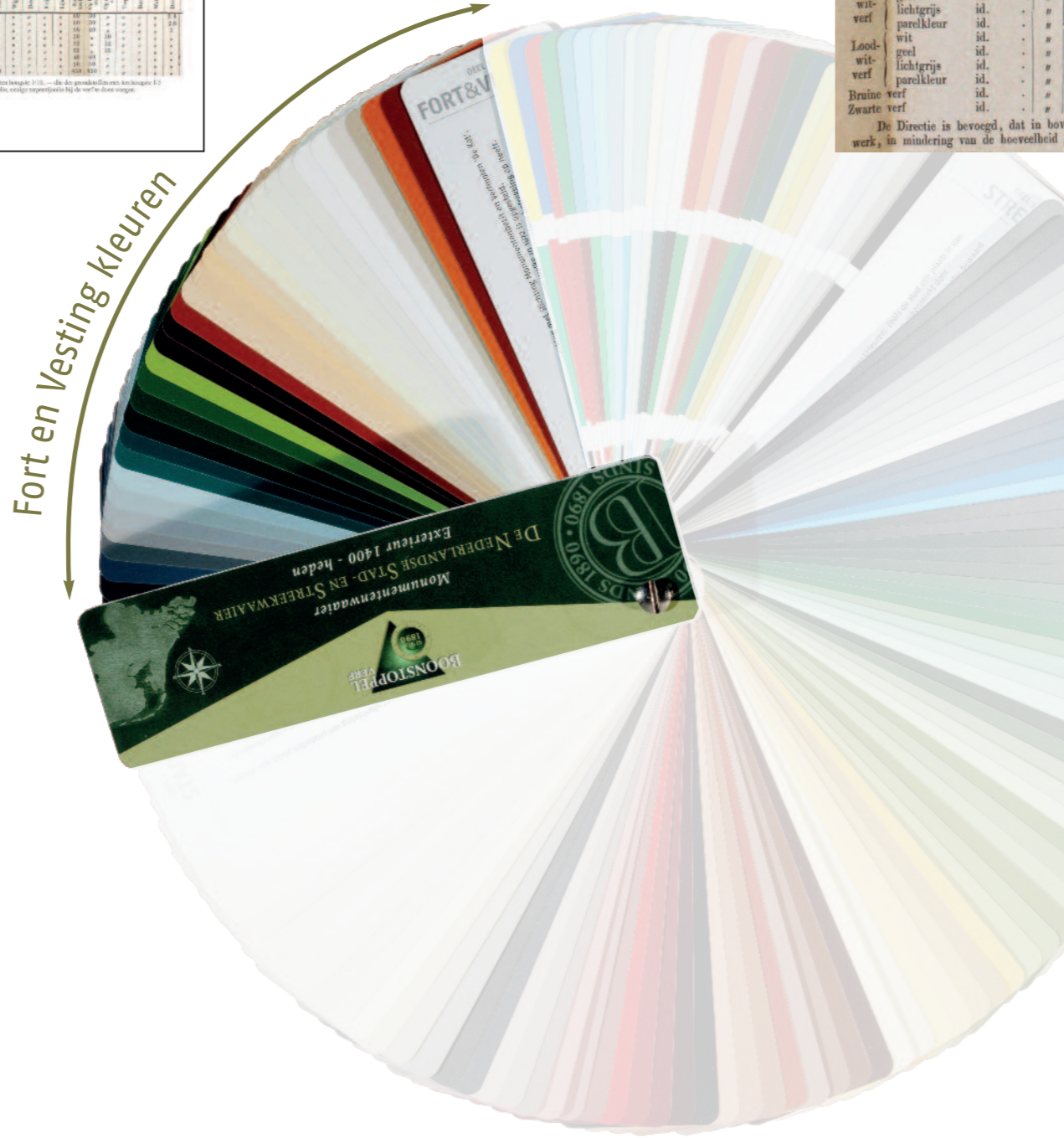
# Deel 3 Fort & Vesting

Het derde deel bestaat uit een samenwerking met Monumentenbezit en Verfmolen 'De Kat'.



Het betreft 32 kleuren uit een bestek voor Geniegebouwen welke in 1872 is opgesteld. Iedere pagina bevat een uitsnede van dat deel van de tabel, waar de kleur betrekking op heeft. Op de achterkant van de kleurstalen bevindt zich alle oorspronkelijke informatie uit de tabel aangaande de naam van de kleur, de samenstelling in gewichtsdelen en binnen- of buitenwerk.

Kleurbestek uit 1872 weergegeven in 32 kleuren



BIJLAGE, behorende tot § 342, bladz. 189.

BESTANDEDELEN DER STOPVERVEN EN VERVEN IN GEWICHTSDELEN.

SOORT DER STOPVERVEN EN VERVEN.	Loodwit.	Loodmenie.	Zinkwit n° 1.	Zinkgrijs.	Loodwit.	Berlijnaach blauw.	Groen.			Gelijc oker.	Tonnafzwaartel.	Wijgeraanzwaartel.	Droogstof.	Krijt.	Zijn.	Lijolie.		Vette gekookte (*).	Terpentijnolie.	Benzolovernis.	Water.	Droogstof.	AANMERKINGEN.		
							Chromaat.	Lecht.	Donker.							Rauwe en gekookte te samen.	Op malk.								
Stopverf van krijt	40													100	14	7								(*) Kleinste hoeveelheid.	
Stopverf van loodmenie en krijt		25												60	10	4									
Stopverf van ijzernenie en krijt			25											75	14	7									
Lijmverf van krijt														93	7							90			
Lijmverf van zinkwit			84												16							250			
Lijmverf van loodwit					92										8							110			
Verf (dunne) voor het zoogenamde olien	100																100	40							
Verf voor de 1ste laag	100																200	80							
Zinkwit (Buitenwerk)			100														120	40							
Zinkwit geel			90							10							50	50							
Zinkwit donkergrijs			97								5						60	30						2.4	
Loodwit geel					100												80	80						2.6	
Loodwit donkergrijs					95						5						30	12						3	
Groene verf					99						1						40	15							
Zwarte verf									100								50	50							
Zinkwit (Binnenwerk)			100														850	850							
Zinkwit geel			92														30	15						2.3	
Zinkwit lichtgrijs			98.5								1.5						32	15						2.2	
Zinkwit parelkleur			99.5		0.02						0.38						31	15						2.3	
Loodwit geel					100												11	6							
Loodwit wit					96						4						12	6							
Loodwit lichtgrijs					99						3						12	6							
Loodwit parelkleur					99.7						0.28						11	6							
Bruine verf																	90	90				30			
Zwarte verf										100							600	600				200	400		

De Directie is bevoegd, dat in bovenstaande Tafel opgegeven hoeveelheden vloe- en verstoffen met ten hoogste 1/10, — die der droogstoffen met ten hoogste 1/5 te verminderen of te vermeerderen, en voor binnenwerk, in mindering van de hoeveelheid gekookte olie, enige terpentijnolie bij die verf te doen voegen.





## Deel 3 Fort & Vestingen



### De Boonstoppel Nederlandse Stad- en Streek waaijer

is ontwikkeld door Boonstoppel op basis van 35 jaar onderzoek naar kleur in Nederland. Het document wordt gebruikt door experts die advies uitbrengen aan Gemeenten, Welstand, Monumentenzorg, stedenbouwkundigen en architecten.



### Belangrijke geraadpleegde literatuur en andere bronnen:

- W.F. Denslagen en A.de Vries: Kleur op historische gebouwen (1984)
- M. de Keijzer en P. Keune: Pigmenten en bindmiddelen (2005)
- H. Kraan: Dromen van Holland (2002)
- R. van Maanen: Kleurenatlas, schets van kleur in Nederland (1993)
- R. van Maanen: De kleur van de stad (2012)
- Reisverslagen uit de 19e eeuw
- Stadsgezichten uit topografische compendia en museale collecties
- L. Willemstein: Monumentenbezit (2020)
- P. Kempenaar: kleurpigmenten van Verfmolen 'De Kat'
- P. Keune: kleuronderzoek Forten & Vestingen (2020)
- Bruyninckx Designers: Kleurontwerp (2021)

Deel 3 is voortgekomen uit een unieke samenwerking met Monumentenbezit en Verfmolen 'De Kat'.

Tijdens restauratiewerkzaamheden aan Vesting Naarden ontdekte Monumentenbezit het kleurbestek uit 1872. Door de samenwerking tussen Boonstoppel en Verfmolen 'De Kat' waren de middelen aanwezig om dit kleurenpalet mogelijk te maken. Namens 'De Kat' onderzocht Pieter Keune, chemicus, docent en onderzoeker van beroep, hoe de kleuren destijds gemaakt werden. Samen met Piet Kempenaar van 'De Kat' werden de authentieke pigmenten, bind- en oplosmiddelen uit die tijd geleverd.

En met de juiste documentatie heeft Pieter Keune dit palet weer een gezicht gegeven. Uiteindelijk heeft Boonstoppel deze kleuren herontwikkeld zodat ze kleurecht te maken zijn in het Boonstoppel assortiment.





## Geef historie toekomst. Boonstoppel.

Drie woorden die precies zeggen waar  
Boonstoppel voor staat: geef historie toekomst.

Hoe maakt Boonstoppel dat waar? In het kort:  
met liefde voor het monumentale verleden  
en door het ontwikkelen van technisch superieure  
verven om dat verleden te beschermen  
en te behouden.

V07-24 / 3K

